

Костя

Катерина Бабкіна

Джерело: IOWA The International Writing Program

Вийшло так, що в дитинстві сукні шив мені дід. До війни він щось там точив на верстатах, якісь досить точні деталі, пальці мав чутливі і обережні, а на війні втратив очі. Очі – не ноги, баба прийняла його радо, до війни були вони так собі, пара до танців, а по війні цілий дід, кремезний, теплий, справжній – хіба без очей – міг вважатися за сильно пощастило. Дід не лише гарно танцював, але й умів домовлятися, а тому якось та десь усе знаходив собі підробіток, переважно через товариство ветеранів читав у технікумах лекції. Лекції були з наукового комунізму, ну та менше з тим. Якось за тими лекціями дід навіть примудрився отримати заочно історичну освіту. Ходив усюди з тим тонким гучним патичком і в стильних окулярах, усі йому допомагали.

За верстатами дід дуже сумував. Верстат йому нагадувала бабина швейна машинка "Подільськ" з її металевим брязкотом і легкодосяжними, змащеними солідолом механічними частинами: на ній баба зшивала з попсутих підковдр простирадла, з протертих простирадел – наволочки, а з протертих наволочок – мішки для круп. Ніколи нічого вишуканішого за котоновий мішок на гречку баба не вшила та й не намагалася. Зрештою, вона була бухгалтером у Військторгу, це означало і гроші, і зв'язки – і одяг вона шила який хотіла в кого лише заманеться.

Дідові подобалося торкатися машинки, гладити її, обмацувати. Крутити потрошку ручку, слухати, як рухається голка, або ще підставляти під голку листок паперу і обмацувати потім залишені нею дірочки. На звук і дотик навчився дід заправляти нитку і відчувати довжину стіжка, швидкість руху голки, години і години витратив він на розуміння того, як за нехитрим рухом, оберт за обертом, сплітається нитка і робить різні шви. Цього всього я, власне, не знаю, тільки собі придумую: коли я народилася, сліпий дід пристойно вже шив.

Не знаю, кому як, а мені він особливо став у пригоді, коли розвалився Союз і у нас не було нічого взагалі, навіть їжі. Баба й дід вийшли вже на пенсію, а мама працювала в школі: вона викладала безнадійну літературу, бо з літератури ж ніхто не ходить навіть на репетиторство. Учні маму дуже любили, приходили до неї з квітами ще багато-багато років по тому, як закінчували школу, але з квітів не проживеш.

Раніше шиття було дідовою лише парафією і виключно його ж забавою: він міг подарувати мені сорочку, акуратну, завжди добру за розміром, з бездоганно обметаними дірочками для гудзиків, зелену або чорну; або часом вшити ляльку на руку – таку, в яку пхаєш пальці і можна робити ляльковий театр, ведмедя чи навіть слона. Рот і очі прострочені в них завжди були ниткою одного кольору – темно-коричневою, надійною, міцною.

А тут я взяла раптом діда в свої руки, і з того зробилася змова, теж міцна і надійна, така, що зблизила нас і дала обом тоді змогу не збожеволіти – і мені, в мої май же 9, і

дідові, в його майже 70.

— Де тримає баба отрези? – спитала якось я діда.

"Отрезів" – звитків добрих, гарних тканин – я знала, вдома з часів Воєнторгу було вдосталь. Діда бабині отрези не цікавили, він любив прості і чесні тканини, найбільше – грубий котон. Але де отрези лежать, дід, звісно, знав: удома він знав усе краще за всіх, якщо загубиш щось, завжди слід було питати діда, і він зразу й казав де і переважно не помилявся.

Я вибрала темно-бордовий оксамит або, як казали на нього, плюш. Мені здавався він розкішним, якимось таким, як у журналах Burda, що їх хтозна-звідки приносила мама погортати не надовго, на день-два щонайбільше. Бабі було вже тоді не до отрезів, вона торгувала на базарі цукром і крупами, відсипаючи потроху в ушиті нею ж колись мішки, щоби ми всі взагалі не зійшли на пси. Мама приходила зі школи і вчила англійську: в перспективі скласти якісь іспити в інституті післядипломної освіти і змінити фах здавалося їй вирішенням усіх проблем, англійську вчити хотіли тоді всі, вона довго воювала зі словами wardrobe, obsolete чи education, і потім навіть склала іспити, але мову так і не вивчила.

Ніхто, коротше, нам із дідом не заважав. Він довго й уважно слухав, яка мала бути сукня, пряма, так, але приталена (трошки) і з виточками на грудях (навіщо, Настько? – і дід сміявся), і щоби можна було підшити підплечники (спороті з котрогось із бабиних піджаків), і три гудзички (я сама дошию), і круглий виріз, і рукави на три чверті, і вище коліна, але не сильно.

Дід обережно водив уздовж мене руками, обмацував плечі і стегна, і руки, і ключиці. Коли нікого не було вдома, ми згорнули килим, дід розстелив на підлозі бордовий плюш і повзав по ньому, вирізаючи лише йому, дідові, зрозумілі шматки спеціально нагостреним з обох боків ножем, який він уже давно собі придумав і нагострив. На паркеті після цього лишилися засічки й подряпини, згодом там, під килимом, їх зробилося ще багато. Шив дід дуже повільно, але воно того вартувало.

На першій своїй шкільній дискотеці я мала найкращу сукню. Тоді ще модні були гольфи, щоби тільки закривали коліно; я обрізала якісь старі теплі чорні колготи, і дід на своїй машинці обметав мені верх, ці гольфи весь час сповзали, але з такою сукнею ніхто на це не зважав.

Дід не розпитував, як мені було в сукні. Дід спрагло чекав, якою ж мала бути ще одна.

За тим ми і провели три наступних роки. Я гортала журнали, які приносила мама, і переповідала дідові все, що бачила там, про тканини і фактури, фасони – виточки, лацкани, довжини, силуети. Разом ми гладили і обмацували бабині отрези – вибирали. А тоді чекали, поки всіх не буде вдома, згортали килим, розгортали черговий отрез – і дід кроїв, навпомацки, залишаючи на паркеті ці особливі шрами – я дотепер так і не лакувала його, цей паркет, килимів уже, ясно, немає, але затерті ногами де-не-де проступають кравецькі порізи. Дід був мені найліпшим другом, знав усі мої думки й таємниці, і навіть пробачив, коли одну із суконь я продала однокласниці Мар'яні, я цим

пишалася, а от дід чомусь не оцінив, в його радянську свідомість не вписувалася жодна несанкціонована торгівля. Звісно, я робила це й потім, але потайки, дід ніколи не питав, де та чи інша сукня і як часто я їх вбираю. Я підкидала гроші мамі – дрібними купюрами, в гаманець, ніби вони там і були, або ще казала, що знайшла на вулиці, або й просто витрачала сама, на тістечка, кока-колу, помаду і постери.

З часом суконь мені було треба все менше, в мене з'явилися джинси-кльош, і міняти можна було тільки сорочки, футболки і светри, все менше часу я проводила з дідом: йому не подобалася музика, що її я воліла слухати з кволого програвача-фм, та й все менше ставало думок, які я би наважилася з дідом розділити. Всі його історії були переслухані, баба стала немічна і вже нікуди не ходила торгувати, часом мовчки сиділа при дідові, він крутив собі потроху машинку, а баба дивилася на нього, ніби колись не надивилася і тепер надолужувала.

Сукні дід продовжував мені шити, все повільніше і повільніше, і всі вони, до останньої – для академконцерту в музичну школу – були пречудові. Тихо, за машинкою, він і відійшов – мабуть, таки страждав від самотності, бо з якоїсь дурості, як ми з'ясували вже потім, попрострочував машинкою сторінки деяких книг і багато старих фотографій.

Я так і не викинула жодної із тих суконь, стільки сліпої любові і нерозмінної пам'яті в них залишилося; якби могла, то, мабуть, відкупила би й ті, що, вбравши раз чи два, продала однокласникам.

Майже двадцять років по тому Костя, сліпий після боїв за Щастя, опинився в мене вдома, і це було дуже незручно.

Я заїхала за ним у лікарню, де він все ще був на денному стаціонарі, хоча вже вивчив брайль, шукав роботу і долучався до громадської діяльності, у п'ятницю о п'ятій.

План був такий : погуляти з ним коло ріки. Подихати цвітом дерев і молодим листям, послухати пташок, як діти сміються, можливо, я вмовила би його заїхати в молл і купити йому щось із одягу, добре, потрібне, це вже потім я зрозуміла, що ні, мабуть, не вмовила би. Ну, але менше з тим, увечері я мала відвезти його до батьків, на лівий берег, і там Костя й лишався на вихідні.

Вийшло так, що я оплатила Костине лікування, грішми було найпростіше допомагати солдатам цієї дивної війни у власній країні, але він сам захотів познайомитися, як висловилася волонтерка, побачитися, хоча яке вже тут побачитися, коли один із двох без очей.

Дощ вперішив саме на під'їзді до набережної. Я дуже старалася бути бадьорою, весь час посміхалася, ніби Костя міг мене бачити, посміхалася, як ідіотка: так незручно мені було. І весь час говорила. А Костя тримався впевнено і стримано, здається, втім, я не сильно йому подобалася.

Коли стався оцей дощ, стало зрозуміло, що ніхто ніде гуляти не буде. Я поткнулася було на міст, у бік Костиного дому, але ціле місто вирішило перебратися на Лівий берег, і корки стояли, ніби до завтра. Якимось треба було розважатися кілька годин, розважатися зі сліпим Костею, якому я не до вподоби.

— Може, в кіно? - запропонувала я і навіть не одразу зрозуміла, що не так. Спершу запала мовчанка, я думала про те, що Костя сильно за мене молодший, років на десять чи щось коло того, а тоді він розреготався. Чесно, щиро, по-справжньому.

І я засміялася також. Я раптом відчула, що більше не подобаюся йому. — Не треба в кіно, - сказав Костя, - куди ви хочете? — Що? - перепитала я. — От ви - куди хочете? - спитав знову Костя. Ми стояли на світлофорі, дощ

барабанив у скло, двірники працювали на максимальній швидкості. — Я хочу додому, - чесно сказала я, - в мене був довгий день, я багато працювала і голодна, і хочу додому. Хочу туди. Так. Я нечасто приводила чоловіків, але Костя і не здавався мені чоловіком. Він сів за стіл на кухні, щось таке в ньому було просте і шляхетне, я кинула на сковорідку два червоних стейки й увімкнула витяжку. Він простяг руку і обмацував стіну навколо себе, а тоді знайшов полицю і став обмацувати, що на полиці: свічник і мої записники, запасні ключі від машини, дріб'язок з різних країн, фотокартки без рамок - мамині, баби, дідову в мундирі, зразу після війни, ще якісь знімки моїх друзів. Витяжка гуділа, м'ясо смажилася, я прочинила вікно і закурила - знадвору шелестів дощ. Ми поїмо, і я відвезу його додому, мені було добре від того, що між нами не виникло неприязні, і ще я дуже боялася, що він почне обіцяти, що заробить і поверне мені гроші за лікування чи щось у такому дусі. Нічого з цього не сталося, і тепер було легко.

Я навіть не одразу зрозуміла, що Костя щось говорить.

— Що? - перепитала я, виринувши з дощу і викинувши напівдокурену цигарку кудись униз.

— Я люблю тебе, Настька, - повторив він, - і пам'ятаю на дотик навіть тепер.

Спершу я захотіла повестися грубо: викликати йому таксі - і нехай забирається, навіть без очей, з такими заявами, що він узагалі собі думає, на що розраховує, але швидко стало зрозуміло, що це не він мені говорить, а хтось інший. Хтось інший сказав, а він лише повторює, передає.

Костя тримав у руках дідову фотографію - прострочену, як мені раніше здавалося, машинкою в кілька рядів у нападі якогось печального старечого божевілья.

Костя провів по затертих дірочках пальцями і сказав ще раз, повільно:

— Я люблю тебе, - скільки ж книг, подумала я, де він наосліп лишив мені примітки й поради, свої особливі трактування, що їх хотів розділити зі мною; скільки фотографій, де є смішні або не дуже його коментарі, - Настька, і пам'ятаю на дотик, - старі листівки від невідомих мені людей, на яких він дірочками розповів мені, хто вони були в його, а отже, й певною мірою в моєму житті; стільки любові він залишив мені на потім, на таке довге, довге, нескінченне потім, я могла би ніколи не віднайти цього скарбу, не зрозуміти цих літер, але він точно знав: віднайду і зрозумію. І Костя закінчив: — Навіть тепер.